

## **KONTINUITET RODITELJSKOG STATUSA UNUTAR EUROPSKE UNIJE – OSVRT NA ODLUKU SUDA EU U PREDMETU C – 490/20**

**Sažetak:** Europsko građanstvo, pravo na slobodno kretanje i boravak na državnom području država članica, poštovanje privatnog i porodičnog života, pravo na stupanje u brak i pravo na osnivanje porodice, prava djeteta kao i druga prava i slobode garantirana su Ugovorom o funkcioniranju EU i Poveljom EU o temeljnim pravima, Europskom konvencijom za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda, i Konvencijom UN o pravima djeteta. Međutim, upitno je poštivanje ovih prava i sloboda na području Europske unije u situaciji kada se roditeljski status pravovaljano uspostavljen u jednoj državi članici ne priznaje u drugoj državi članici. Upravo na ovaj problem osvrnuo se Sud EU u predmetu C – 490/20 dajući punu podršku kontinuitetu roditeljskog statusa unutar Europske unije. Ova odluka kao i zakonodavne aktivnosti na europskom i međunarodnom planu važne su za Bosnu i Hercegovinu s obzirom na njene međunarodne obaveze proistekle iz Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju, te na činjenicu da je članica Haške konferencije za međunarodno privatno pravo, kao i potpisnica Europske konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda i Konvencije UN o pravima djeteta.

**Ključne riječi:** osnovna prava i temeljne slobode, odluka Suda EU, zakonodavne aktivnosti, kontinuitet roditeljskog statusa.

### **1. Uvodna razmatranja**

Kontinuitet roditeljskog (porodičnog) statusa podrazumijeva priznanje roditeljskog statusa valjano stečenog u jednoj državi u svim drugim državama. Jasno je da je pitanje priznanja „stranog“ statusa uređeno pravilima međunarodnog privatnog prava, koje u velikoj mjeri odražava unutarnje vrijednosti i politike svake države. Države nemaju obavezu priznati status uspostavljen i uređen u drugoj državi prema njenim nacionalnim pravilima. Razlike koje neminovno postoje, osobito u oblasti porodičnog prava i građanskog statusa, a posljedica su istorijskih, nacionalnih, geografskih, socijalnih, ekonomskih i drugih posebnosti pojedinih naroda i država, rezultiraju neizvjesnošću za građane u situacijama s međunarodnim obilježjem. Korektivni element u izvjesnoj mjeri predstavljaju obavezujuće međunarodne norme o ljudskim pravima sadržane u Europskoj konvenciji za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda i Konvenciji UN o pravima djeteta.

U Europskoj uniji kao zajednici više država pored nacionalnih pravila paralelno egzistiraju i nadnacionalna pravila, prije svega pravo Europske unije te već spomenute obavezujuće međunarodne norme o ljudskim pravima. Navedena pravila (nacionalna i nadnacionalna) mogu doći u sukob, što može dovesti do nepriznavanja statusa stečenog u inozemstvu. To je naravno suprotno očekivanjima građana da valjano uspostavljena porodična veza u jednoj državi članici bude jednako valjana i u svim drugim državama članicama, odnosno na cijelom području Europske unije. Tzv. „šepajući pravni odnosi“, u ovom slučaju „šepajući statusi“, oni koji su valjano stečeni u jednoj državi članici, ali ne i priznati u drugoj državi članici, zasigurno ne odgovaraju građanima, ali su i u suprotnosti s pravima i slobodama garantiranim u Europskoj uniji. Ovdje se prije svega misli na pravo na slobodno kretanje i boravak na državnom području država članica, poštovanje privatnog i porodičnog života, pravo na stupanje u brak i pravo na osnivanje obitelji te prava djeteta.

Kako bi se prevazišle ove i slične neželjene situacije posebno je značajna nadležnost Suda EU da tumači izvora europskog primarnog i sekundarnog prava u postupku prethodnog odlučivanja, a sve s ciljem sprječavanja različite interpretacije komunitarnih propisa, odnosno njihove jednoobrazne primjene. Sudovi država članica, kao redovni sudovi u primjeni propisa Europske unije, mogu tražiti od Suda EU da odluči o pitanju koje se tiče europskog prava, a koje se pojavilo u postupku koji vode, ako je odluka o pitanju nužna za donošenje presude (čl. 267. Ugovora o funkcioniranju EU). Odluka suda je obavezujuća, nije samo prosto mišljenje, ne samo za sud države članice koji je pokrenuo postupak prethodnog odlučivanja već i za druge sudove te države članice ali i svih ostalih država članica.

U radu će se predstaviti prava i slobode propisane pravom Europske unije, Ugovorom o funkcioniranju EU<sup>1</sup> (u daljem tekstu UFEU) i Poveljom EU o temeljnim pravima<sup>2</sup> (u daljem tekstu PTP), te međunarodnim dokumentima o ljudskim pravima, Europskom konvencijom za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda<sup>3</sup> (u daljem tekstu EKLJP) i Konvencijom UN o pravima djeteta<sup>4</sup> (u daljem tekstu KPD). Centralni dio rada bit će posvećen odluci Suda EU u predmetu C – 490/20, koja se odnosi na priznanje roditeljstva osobama istog spola i s tim povezana pitanja vezana za status djeteta. U konačnici osvrnut ćemo se na značaj ove odluke u europskom i međunarodnom kontekstu. Upoznavanje domaće javnosti sa samom odlukom i njenim značajem važno je za Bosnu i Hercegovinu s obzirom na njene međunarodne obaveze proistekle iz Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju, te na činjenicu da je članica Haške konferencije za međunarodno privatno pravo, kao i potpisnica Europske konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda i Konvencije UN o pravima djeteta.

---

1 Službeni list EU C 202/47 od 7. 6. 2016.

2 Službeni list EU C 202/389 od 7. 6. 2016.

3 Europska konvencija za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda čovjeka (Europska konvencija o ljudskim pravima) je pravni akt Vijeće Europe. Potpisana je u Rimu, 4. 11. 1950., a stupila je na snagu 1953.

4 Konvencija Ujedinjenih naroda o pravima djeteta usvojena je 20. 11. 1989. godine na 44. zasjedanju Generalne skupštine Ujedinjenih naroda, a stupila je na snagu 2. 6. 1990. godine.

## 2. Prava i slobode unutar Europske unije

U vezi s pitanjem priznanja roditeljskog statusa stečenog u inozemstvu, značajno je nekoliko odredaba (prava i sloboda) sadržanih u pravu Europske unije i u međunarodnim dokumentima, koje se odnose na europsko građanstvo, pravo na slobodno kretanje i boravak, poštovanje privatnog i porodičnog života, pravo na stupanje u brak i pravo na osnivanje porodice i prava djeteta.

Ugovorom o Europskoj uniji<sup>5</sup> (u daljem tekstu UEU) određeno je u članu 4. stav 2. da „Unija poštuje jednakost država članica pred Ugovorima, kao i njihove nacionalne identitete, koji su neodvojivo povezani s njihovim temeljnim političkim i ustavnim strukturama, uključujući regionalnu i lokalnu samoupravu. Ona poštuje njihove temeljne državne funkcije, uključujući osiguranje teritorijalne cjelovitosti države, očuvanje javnog poretka i zaštitu nacionalne sigurnosti. Nacionalna sigurnost posebice ostaje isključiva odgovornost svake države članice.”

Građanin Europske unije je svaka osoba koja je državljanin jedne države članice (čl. 20. st. 1. UFEU). Europsko građanstvo se ne može stjecati samostalno, nego je akcesorno državljanstvu neke države članice, zato pravo građanstva zavisi od nacionalnih propisa država članica.<sup>6</sup> Građani Europske unije imaju pravo slobodnog kretanja i boravka na području država članica (čl. 20. st. 2. tač. a. i čl. 21. st. 1. UFEU te čl. 45. PTP). Radi se o samostalnom pravu građanina Europske unije, neovisnom od ekonomskih i tržišnih ciljeva, čija zaštita se može zahtijevati iz različitih osobnih motiva.<sup>7</sup> Ovo pravo konkretizovano je Direktivom 2004/38/EZ<sup>8</sup> koja je u potpunosti posvećena pravu na slobodno kretanje i boravak unutar Europske unije. Iz njenog sadržaja jasno proizlazi da su države članice obavezne u skladu sa svojim zakonodavstvom vlastitim državljanima izdati i produžiti osobnu iskaznicu ili pasoš u kojima je naznačeno njihovo državljanstvo (član 4. stav. 3. Direktive).

Europska unija posebnu pažnju posvećuje ljudskim pravima te kroz član 6. Ugovora o Europskoj uniji osigurava njihovu zaštitu trostrukim standardima: u prvom stavu navodi Povelju Europske unije o temeljnim pravima, u drugom stavu EKLJP, a u trećem stavu ustavnu tradiciju zajedničku državama članicama. Na ovaj način osnovna ljudska prava crpe tripolarnu snagu iz supranacionalnih, međunarodnih i državnih izvora.<sup>9</sup>

Pravo na poštivanje privatnog i porodičnog života zajamčeno članom 7. PTP odgovara onome zajamčenom članom 8. EKLJP. EKLJP nameće dvije vrste obaveza državama: “negativnu” obavezu da se uzdrže od miješanja u bilo koja

5 Službeni list EU C 202/13 od 7. 6. 2016.

6 Više o europskom građanstvu u: Meškić, Z., Samardžić, D., Pravo Evropske unije I, Sarajevo, 2012., str. 257 – 260.

7 Više o ovom pravu u: ibidem str. 261 – 262.

8 Direktiva 2004/38/EZ Europskog parlamenta i Vijeća od 29. 4. 2004. o pravu građana Unije i članova njihovih porodica slobodno se kretati i boraviti na državnom području država članica, o izmjeni Uredbe (EEZ) br. 1612/68 i stavlja ju izvan snage direktiva 64/221/EEZ, 68/360/EEZ, 72/194/EEZ, 73/148/EEZ, 75/34/EEZ, 75/35/EEZ, 90/364/EEZ, 90/365/EEZ i 93/96/EEZ, Službeni list EU, L 229/35 od 29. 6. 2004.

9 Više o tome u: Samardžić, D., Meškić, Z., Pravo Europske unije II, Povelja Europske unije o osnovnim pravima, Zenica, 2017., str. 28 - 38.

od prava navedenih u članu 8. stav 1. osim ako nisu ispunjeni uvjeti iz člana 8. stav 2., i "pozitivnu" obavezu da se preuzmu koraci u cilju zaštite privatnog života pojedinaca, posebno od miješanja od strane drugih.<sup>10</sup> U posljednjih deset godina Europski sud za ljudska prava značajno je proširio zaštitni opseg člana 8. EKLJP. Ovakav razvoj razumljiv je ako se uzme u obzir da primjena prava iz EKLJP zahtijeva nalaženje ravnoteže između zaštite ljudskih prava i polja slobodne procjene država ugovornica, posebno u onim oblastima „gdje ne postoji konsenzus na europskom nivou o pitanjima od dubokog društvenog i kulturnog značaja, za koja se iz tog razloga države ugovornice smatraju najkompetentnijima da procjenjuju i odgovaraju na potrebe društva.“<sup>11</sup> Radi se o osobnom pravu koje počiva na razumijevanju slobode i ljudskog dostojanstva. U skladu s članom 52. stav 3. PTP, značenje i obim primjene ovog prava jednaki su značenju i obimu primjene odgovarajućeg člana EKLJP.<sup>12</sup> Posljedično, ograničenja koja bi mogla biti legitimno uvedena u vezi s ovim pravom jednaka su onima dozvoljenima članom 8. EKLJP.<sup>13</sup>

PTP u članu 9. jamči pravo na stupanje u brak i pravo na osnivanje porodice u skladu s nacionalnim zakonima koji uređuju ostvarivanje tih prava. Ovaj član temelji se na članu 12. EKLJP, ali je njegov tekst člana moderniziran kako bi obuhvaćao slučajeve u kojima nacionalno zakonodavstvo priznaje životne zajednice osim braka u vezi s osnivanjem porodice.<sup>14</sup> Član 9. PTP ne zabranjuje, niti propisuje status braka na zajednice između osoba istog spola. Ovo je pravo, stoga, slično onom koje predviđa EKLJP, no njegovo područje primjene može biti šire u slučaju kada to predviđa nacionalno zakonodavstvo.<sup>15</sup>

Najvažniji međunarodni dokument usmjeren na zaštitu prava djece jeste Konvencija UN o pravima djeteta iz 1989. godine. U članu 2. stav 1. zahtijeva se od država potpisnica da „poštivaju i osiguraju svakom djetetu na području pod svojom jurisdikcijom prava utvrđena u ovoj Konvenciji bez ikakve diskriminacije prema djetetu, njegovim roditeljima ili zakonskim starateljima u pogledu njihove rase, boje kože, spola, jezika, vjere, političkog ili drugog uvjerenja, nacionalnog, etničkog ili socijalnog porijekla, imovine, teškoća u razvoju, porodičnog porijekla ili neke druge okolnosti.“ U odredbi stava 2. ovog člana nameće se obaveza državama potpisnicama „da poduzmu sve potrebne mjere kako bi osigurale zaštitu djeteta od svih oblika diskriminacije ili kažnjavanja na temelju statusa, djelatnosti, iskazanih uvjerenja ili

---

10 Moreham, N.M., "The Right to Respect for Private Life in the European Convention on Human Rights: A Re-examination", *European Human Rights Law Review*, 1/2008, str. 45-79.

11 Više u: Roagna, I., *Zaštita prava na poštovanje privatnog i porodičnog života*, u skladu sa Evropskom Konvencijom o ljudskim pravima, Priručnici Saveta Evrope za ljudska prava, Strasbourg 2012., str. 9 i dalje.

12 Više u: See J. Kokott, C. Sobotta, *Protection of Fundamental Rights in the European Union: On the Relationship between EU Fundamental Rights, the European Convention and National Standards of Protection*, in *Yearbook of European Law*, Vol. 34, No. 1, 2015., str. 63 i dalje.

13 Objašnjenja koja se odnose na Povelju Europske unije o temeljnim pravima (2007/c 303/02), Sl. list EU, C 303/11, 14. 12. 2007. Vidjeti i Mišljenje generalnog advokata Jääskinen od 16. 12. 2010. u predmetu *Runevic-Vardyn*, ECLI:EU:C:2010:784, tač. 77.

14 Član 12. EKLJP glasi: Od trenutka kada postanu sposobni za brak, muškarac i žena imaju pravo da stupe u brak i zasnuju obitelj prema nacionalnim zakonima kojima se regulira ostvarivanje ovog prava.

15 Ibidem.

vjerovanja njegovih roditelja, zakonskih staratelja ili članova porodice.” Nadalje, njenim članom 7. stav 1. propisuje se da dijete mora biti upisano u matične knjige odmah nakon rođenja i od rođenja ima pravo na ime, pravo na stjecanje državljanstva i, koliko god je moguće, pravo da zna svoje roditelje i uživa njihovu brigu. Nasuprot ovoga prava stoji obaveza država potpisnica, propisana članom 7. stav. 2. da „osiguraju primjenu ovih prava u skladu sa svojim domaćim zakonodavstvom i obavezama koje proizlaze iz odgovarajućih međunarodnih instrumenata u ovom području, osobito ako bi dijete drugačije ostalo bez državljanstva.” Prava djeteta zajamčena su i članom 24. PTP, posebice pravo na zaštitu i brigu koja je potrebna za djetetovu dobrobit, pravo na izražavanje mišljenja, pravo na zaštitu najboljeg interesa djeteta i pravo na održavanje osobnog odnosa te izravan kontakt s oba roditelja, osim ako je to u suprotnosti s njegovim interesima.

Usprkos formalnoj raspodjeli nadležnosti između Europske unije i država članica, ne može postojati niti jedno nacionalno pravilo čija bi primjena mogla dovesti do kršenja prava Europske unije. Naime, nacionalna pravila moraju biti usklađena s pravom Europske unije, a Sud EU u okviru postupka prethodnog odlučivanja ima ovlaštenja da ispituje tu usklađenost. Sud EU je u više navrata iskoristio svoja ovlaštenja, odnosno postupao u okviru svoje nadležnosti, te pomno ispitivao usklađenost nekih nacionalnih pravila sa načelom nediskriminacije (čl. 18. UFEU) i pravom građana Europske unije na slobodno kretanje (čl. 21. UFEU), a u kontekstu priznavanja osobnog stausa.<sup>16</sup> Izdvojit ćemo tri odluke Suda EU, čija argumentacija može biti relevantna i po pitanju kontinuiteta roditeljskog statusa.

U predmetu *Garcia Avello* Sud EU istakao je, pozivajući se na članove 18., 20. i 21. UFEU, da nacionalna zakonodavstva i onda kada imaju isključivu nadležnost u reguliranju određenog pitanja, poput osobnog imena, trebaju biti usklađena s potrebama slobodnog kretanja i boravka na prostoru Europske unije, te da organi jedne države članice ne smiju odbiti molbu izmjene prezimena maloljetnoj djeci, koji su državljani više država članica, ukoliko se tim zahtjevom želi postići da djeca nose prezime, koje bi inače nosili na temelju prava i tradicije druge države članice čiji su državljani. U predmetu *Grunkin-Paul* Sud EU nanovo je istakao potrebu usklađenosti nacionalnih zakonodavstava s potrebama slobode kretanja i boravka na prostoru Europske unije, te na tome temeljio svoju odluku kojom potvrđuje da se odbijanje jedne države članice priznavanju prezimena kakvo je maloljetniku dodijeljeno na temelju propisa druge države članice, gdje oduvijek živi i gradi svoj identitet, protivi članu 21. UFEU. Sud EU je konstatirao da nije bio naveden nijedan poseban razlog koji bi bio protivan priznavanju prezimena djeteta kako je dodijeljeno i registrirano u Danskoj, na primjer da je to ime u Njemačkoj u suprotnosti s javnim poretom. Iz ovih odluka jasno proizlazi obaveza da ime registrirano u jednoj državi članici, posebno ako osoba ima uobičajeno boravište u toj državi članici, bude priznato i u

<sup>16</sup> Pogledati odluke Suda EU u sljedećim predmetima: C-168/91, Konstantinidis od 30. 3. 1993. (EU:C:1993:115); C-148/02, Garcia Avello, od 2. 10. 2003. (EU:C:2003:539); C-353/06, Grunkin-Paul od 14. 10. 2008. (EU:C:2008:559); C-208/09, Sayn-Wittgenstein od 22. 12. 2010. (EU:C:2010:806); C-391/09, Runevic-Vardyn and Wardyn od 12. 5. 2011. (EU:C:2011:291); C-438/14, Bogendorff von Wolffersdorff od 2. 6. 2016. (ECLI:EU:C:2016:401); C-541/15, Mircea Florian Freitag od 8. 6. 2017. (EU:C:2017:432); C-673/16, Coman i dr. od 5. 6. 2018. (ECLI:EU:C:2018:385).

svim drugim državama članicama. Odbijanje priznanja pozivom na institut javnog poretka bilo bi moguće samo ako se ograničenje prava na slobodno kretanje i boravak može na neki način opravdati.<sup>17</sup>

U predmetu *Coman i dr.* Sud EU je smatrao da je izraz "bračni partner" u članu 2. stav 2. tački a. Direktive 2004/38/EZ rodno neutralan i može uključivati istospolne bračne partnere. Stoga, države članice koje zabranjuju istospolne brakove ne mogu se oslanjati na nacionalno pravo kao opravdanje za odbijanje priznanja istospolnog braka koji je zakonski sklopljen u drugoj državi članici. Očito, Sud EU odbija prihvatiti različite interpretacije slobode kretanja građana Europske unije, ovisno o tome dopušta li nacionalno pravo istospolne brakove ili ne. Međutim, Sud EU značajno je suzio opseg svoje odluke navodeći da „član 21. stav 1. UFEU treba tumačiti na način da mu se protivi to da nadležna tijela države članice čiji je građanin Unije državljani odbijaju odobriti pravo na boravak na državnom području te države članice navedenom državljaninu treće države zbog toga što se pravom navedene države članice ne predviđa istospolni brak.“ Dakle, pravo na kretanje i boravak na području država članica primjenjuje se isključivo u svrhu odobravanja ponovnog spajanja porodice, dok ne nameće obavezu priznanje istospolnog braka radi dodjele drugih prava koja se temelje na uobičajenom boravištu, a u skladu s uvjetima iz člana 7. stav 1. Direktive 2004/38/EZ.<sup>18</sup>

Iz ovih odluka možemo zaključiti da se pravo Europske unije „miješa“, a u konačnici i oblikuje nacionalno zakonodavstvo na način da štiti prava građana Europske unije na prekogranični kontinuitet statusa (osobnog/porodičnog/roditeljskog). Međutim, moramo naglasiti da pravo Europske unije jamči ovo pravo samo u situacijama povezanim s njezinim pravnim poretkom i samo u onoj mjeri u kojoj ono služi za efikasno ostvarivanje slobode kretanja i boravka građana Europske unije ili sprječavanje diskriminacije na temelju državljanstva.

### 3. Predmet C – 490/20

Jesu li bugarski organi obavezni priznati rodni list (izvod iz matične knjige rođenih) koji je izdan u Španjolskoj i u kojem su dvije vjenčane građanke Europske

17 Više o ovim odlukama u: Winkler, S., Pravo na osobno ime u praksi europskih sudova, Korać Graovac, A., Majstorović, I., (ur.), Europsko obiteljsko pravo, Zagreb 2013., str. 134-138.

18 Član 7. stav 1. Direktive 2004/38/EZ glasi: „Svi građani Unije imaju pravo na boravak na državnom području druge države članice u razdoblju duljem od tri mjeseca ako: (a) su radnici ili samozaposlene osobe u državi članici domaćinu; ili (b) imaju dostatna sredstva za sebe i članove svoje porodice kako ne bi postali teret za sistem socijalne pomoći države članice domaćina tokom svog razdoblja boravka te su sveobuhvatno zdravstveno osigurani u državi članici domaćinu; ili (c) – su upisani u privatnu ili javnu ustanovu, ovlaštenu ili financiranu od države članice domaćina na temelju njezinog zakonodavstva ili upravne prakse, s glavnom svrhom školovanja, uključujući strukovno osposobljavanje, te – su sveobuhvatno zdravstveno osigurani u državi članici domaćinu, te putem izjave ili drugim jednakovrijednim sredstvom, relevantnom nacionalnom tijelu zajamče da imaju dostatna sredstva za sebe i članove svoje obitelji kako tokom svojeg razdoblja boravka ne bi postali teret za sistem socijalne pomoći države članice domaćina; ili (d) su članovi obitelji u pratnji građanina Unije ili se pridružuju građaninu Unije koji ispunjava uvjete iz tačke (a), (b) ili (c).

unije upisane kao roditelji djeteta, iako nedostaje podatak o tome koja od njih je biološka majka djeteta, a sam upis dvije osobe ženskog spola u rodni list djeteta suprotan je bugarskom javnom poretku? Sud EU je na ovo pitanje dao pozitivan odgovor, naslanjajući se na tumačenje člana 21. UFEU sadržano u njegovoj ranijoj odluci u predmetu *Coman i dr.*, prepuštajući odluku o porodičnopravnim dejstvima same isprave (rodnog lista) bugarskom pravu. Dakle, sama odluka nije donijela, od mnogih priželjkivano, neometano kretanje i uzajamno priznanje odluka koje se odnose na status, ali je otvorila vrata ka tome.<sup>19</sup>

### 3.1. Činjenice u predmetu i pitanja Sudu EU

Osoba V. M. A., bugarska državljanka, i osoba K. D. K., državljanka Ujedinjene Kraljevine, sklopile su brak 2018. godine u Španjolskoj, a godinu poslije, 2019. godine dobile su kćerku S.D.K.A. Kćerka je rođena u Španjolskoj i tu boravi s oba roditelja. U rodnom listu djevojčice koji su izdala španjolska tijela osoba V. M. A. navodi se kao „majka A”, a osoba K. D. K. kao „majka” djevojčice. Dana 29. 1. 2020. osoba V. M. A. zatražila je od općine Sofija da joj izda rodni list za S. D. K. A., koji je među ostalim potreban za izdavanje bugarske identifikacijske isprave. Tom je zahtjevu osoba V. M. A. priložila ovjereni prevod na bugarski jezik izvoda iz matične knjige rođenih. Dopisom od 7. 2. 2020. općina Sofija naložila je osobi V. M. A. da u roku od sedam dana podnese dokaze o roditeljstvu S. D. K. A., i to u vezi s identitetom djetetove biološke majke. U tom je pogledu pojasnila da obrazac rodnog lista, koji je jedan od nacionalno važećih obrazaca iz evidencija o osobnom stanju, predviđa samo jednu rubriku za „majku” i jednu rubriku za „oca” te se u svaku od tih rubrika može upisati samo jedno ime. Dana 18. 2. 2020. osoba V. M. A. odgovorila je općini Sofija da na temelju bugarskog zakonodavstva koje je na snazi nije dužna pružiti zatražene informacije. Odlukom od 5. 3. 2020. općina Sofija stoga je odbila zahtjev osobe V. M. A. za izdavanje rodnog lista S. D. K. A. Tu je odluku o odbijanju obrazložila time da ne raspolaže podacima o biološkoj majci dotičnog djeteta i činjenicom da je upisivanje u rodni list dvaju roditelja ženskog spola protivno javnom poretku Republike Bugarske, koji ne dopušta sklapanje braka između dviju osoba istog spola.

Osoba V. M. A. je protiv te odluke podnijela tužbu Upravnom sudu u Sofiji, koji je naveo da na temelju bugarskog prava S. D. K. A. ima bugarsko državljanstvo, unatoč činjenici da još uvijek ne posjeduje rodni list koji bi izdala bugarska tijela. Naime, odbijanje tih tijela da joj izdaju taj list ne znači da joj je uskraćeno bugarsko državljanstvo. Navedeni sud ipak ima brojne dileme u pogledu pitanja jesu li odbijanjem bugarskih tijela da upišu rođenje bugarske državljanke povrijeđena prava koja su dodijeljena takvoj državljanici članovima 20. i 21. UFEU, kao i članovima 7., 24. i 45. PTP. Uz to, budući da je druga majka S. D. K. A., osoba K. D. K., državljanka Ujedinjene Kraljevine, isti se sud pita jesu li za ocjenu tog pitanja relevantne pravne posljedice koje proizlaze iz Sporazuma o povlačenju Ujedinjene Kraljevine Velike Britanije i Sjeverne Irske iz Europske unije i Europske zajednice za atomsku

---

19 Kohler, Ch., Status und Mobilität in der Europäischen Union, IPRax 3/2022., str. 226.

energiju. Osim toga, Upravni sud u Sofiji dvoji o tome može li eventualno nalaganje obaveze bugarskim tijelima da prilikom izdavanja rodnog lista u njemu navedu dvije majke kao roditelje dotičnog djeteta negativno utjecati na javni poredak i nacionalni identitet Republike Bugarske s obzirom na to da ta država članica nije predvidjela mogućnost da se u rodnom listu navedu dva roditelja tog djeteta koja su istog spola.

Sud smatra da je potrebno pronaći ravnotežu između, s jedne strane, ustavnog i nacionalnog identiteta Republike Bugarske i, s druge strane, interesa djeteta, osobito njegovog prava na privatnost i slobodno kretanje. Takva ravnoteža mogla bi se eventualno postići primjenom načela proporcionalnosti, na način da se pod rubrikom „Majka” unese ime jedne od dviju majki koje se nalazi u rodnom listu koji su izdala španjolska tijela, a da se pritom ne ispuni rubrika „Otac”. Takvo rješenje, iako bi moglo dovesti do određenih poteškoća zbog mogućih razlika između rodnog lista koji su izdala bugarska tijela i onog koji su izdala španjolska tijela, omogućilo bi bugarskim tijelima da izdaju rodni list, čime bi se otklonile ili barem ublažile eventualne prepreke slobodnom kretanju djeteta o kojem je riječ. Međutim, navedeni se sud pita je li navedeno rješenje u skladu s pravom na poštovanje privatnog i obiteljskog života tog djeteta iz člana 7. PTP. Konačno, ako Sud EU presudi da se pravom Unije zahtijeva da se u bugarski rodni list upišu dvije majke dotičnog djeteta, sud koji je uputio zahtjev pita kako taj zahtjev valja provesti s obzirom na to da taj sud ne može zamijeniti obrazac rodnog lista koji je jedan od nacionalno važećih obrazaca iz evidencija o osobnom stanju.

U tim je okolnostima Upravni sud u Sofiji odlučio prekinuti postupak i uputiti Sudu EU sljedeća prethodna pitanja:

„1. Treba li članove 20. i 21. UFEU-a te članove 7., 24. i 45. PTP tumačiti na način da se protive tome da bugarska upravna tijela kojima je podnesen zahtjev za izdavanje rodnog lista kojim se potvrđuje djetetovo rođenje u drugoj državi članici Unije, pri čemu to dijete ima bugarsko državljanstvo te mu je izdan španjolski rodni list u kojem se kao majke navode dvije osobe ženskog spola, a da nije navedeno je li jedna od njih i, u slučaju potvrdnog odgovora, koja od njih je djetetova biološka majka, odbiju izdavanje bugarskog rodnog lista uz obrazloženje da tužiteljica odbija navesti tko je djetetova biološka majka?

2. Treba li član 4. stav 2. UEU-a i član 9. PTP tumačiti na način da očuvanje nacionalnog i ustavnog identiteta država članica znači da potonje države u pogledu odredbi za utvrđivanje roditeljstva raspolazu širokom marginom prosudbe? Konkretno: Treba li član 4. stav 2. UEU-a tumačiti na način da se njime državama članicama dopušta da u pogledu djeteta zahtijevaju podatke o biološkom roditeljstvu? Treba li član 4. stav 2. UEU-a u vezi s članom 7. i članom 24. stav 2. PTP tumačiti na način da je nužno pronaći ravnotežu između, s jedne strane, nacionalnog i ustavnog identiteta države članice i, s druge strane, zaštite interesa djeteta, pri čemu valja uzeti u obzir da trenutačno, ni u smislu vrijednosti ni u pravnom smislu, ne postoji dogovor o mogućnosti da se kao roditelji u rodni list upišu osobe istog spola a da se ne navede je li jedan od njih djetetov biološki roditelj i, u slučaju potvrdnog odgovora, tko je taj roditelj? U slučaju potvrdnog odgovora na to pitanje, kako se konkretno može postići ta uravnoteženost interesa?

3. Jesu li pravne posljedice Sporazuma o povlačenju relevantne za odgovor na prvo pitanje s obzirom na to da je jedna majka, koja se navodi u rodnom listu izdanom u drugoj državi članici, državljanka Ujedinjene Kraljevine, a druga majka državljanka države članice, ako se naročito uzme u obzir da odbijanje izdavanja djetetovog bugarskog rodnog lista predstavlja prepreku tome da država članica izda djetetovu identifikacijsku ispravu te da se time eventualno otežava puno ostvarivanje njegovih prava koja ima kao građanin Unije?

4. U slučaju potvrdnog odgovora na prvo pitanje: obavezuje li pravo Unije, naročito načelo djelotvornosti, nadležna nacionalna tijela da odstupaju od obrasca za sastavljanje rodnog lista koji je jedan od nacionalno važećih obrazaca iz evidencija o osobnom stanju?”

### 3.2. Odluka Suda EU

Sud EU je prije svega prihvatio zahtjev za odlučivanje po hitnom postupku obrazloživši to činjenicom da je S. D. K. A. dijete rane dobi, koje je lišeno putnih isprava, te da boravi u državi članici čije državljanstvo ne posjeduje.

Sud EU je konstatirao da budući da je S. D. K. A. bugarska državljanka, bugarska tijela dužna su joj izdati osobnu iskaznicu ili putnu ispravu u kojoj je naznačeno njezino državljanstvo kao i prezime kako proizlazi iz rodnog lista koji su izdala španjolska tijela (vidjeti u tom smislu odluku u predmetu *Grunkin i Paul*, t. 39.).<sup>20</sup> Također, član 4. stav 3. Direktive 2004/38/EZ nalaže bugarskim tijelima da S. D. K. A. izdaju osobnu iskaznicu ili putnu ispravu neovisno o izdavanju novog rodnog lista za to dijete. Stoga, budući da bugarsko pravo zahtijeva izdavanje bugarskog rodnog lista prije izdavanja bugarske osobne iskaznice ili putne isprave, ta se država članica ne može pozivati na svoje nacionalno pravo kako bi odbila izdati takvu osobnu iskaznicu ili putnu ispravu za S. D. K. A.<sup>21</sup> Takav dokument će omogućiti ostvarivanje djetetovog prava na slobodno kretanje i boravak na državnom području država članica, zajamčenog članom 21. stav 1. UFEU, sa svakom od svojih dviju majki, čiji je status roditelja tog djeteta utvrdila njihova država članica domaćin za vrijeme boravka u skladu s Direktivom 2004/38/EZ.<sup>22</sup> Valja podsjetiti na to da pravo kretanja i boravka uključuje pravo na vođenje normalnog porodičnog života u državi članici domaćinu i državi članici njihovog državljanstva prilikom povratka na državno područje te države članice, na način da su ondje uz njih prisutni članovi njihove obitelji (odluka u predmetu *Coman i dr.*, t. 32.).

Pravilo o braku i roditeljstvu iz člana 9. PTP jest područje koje potpada pod nadležnost država članica i pravo Unije ne utječe na tu nadležnost. Međutim, pri izvršavanju te nadležnosti svaka država članica mora poštovati pravo Unije, a osobito odredbe UFEU koje se odnose na slobodu priznatu svakom građaninu Unije da se kreće i boravi na državnom području država članica, priznajući u tu svrhu osobno

---

<sup>20</sup> Tačka 44.

<sup>21</sup> Tačka 45.

<sup>22</sup> Tačka 46.

stanje utvrđeno u drugoj državi članici u skladu s pravom te države članice (vidjeti u tom smislu odluku u predmetu *Comani dr.*, t. 36. do 38.).<sup>23</sup>

Sud EU nadalje konstatuje da nije opravdano odbijanje bugarskih tijela da S. D. K. A. izdaju rodni list i stoga osobnu iskaznicu ili putnu ispravu za to dijete, pozivanjem na član 4. stav 2. UEU, a u vezi sa eventualnim ugrožavanjem javnog poretka i nacionalnog identiteta Republike Bugarske s obzirom na to da bugarski ustav i bugarsko porodično pravo ne predviđaju roditeljstvo dvaju osoba istog spola. Svoju konstataciju obrazlaže stavovima nezavisne advokaticе, koja je u svom mišljenju navela da obaveza države članice da, s jedne strane, djetetu, državljaninu te države članice, koje je rođeno u drugoj državi članici i u čijem su rodnom listu koji su izdala tijela te druge države članice kao roditelji naznačene određene dvije osobe istog spola, izda osobnu iskaznicu ili putnu ispravu i, s druge strane, prizna roditeljsku vezu između tog djeteta i svake od tih dviju osoba u okviru njegovog ostvarivanja svojih prava na temelju člana 21. UFEU-a i s njime povezanih akata sekundarnog prava, ne povređuje nacionalni identitet niti krši javni poredak te države članice.<sup>24</sup> Naime, takva obaveza ne podrazumijeva da država članica čije je dijete državljanin u svom nacionalnom pravu propiše roditeljstvo osoba istog spola ili da prizna, u svrhe različite od ostvarivanja prava koja to dijete ima na temelju prava Unije, roditeljsku vezu između navedenog djeteta i osoba koje se navode kao njegovi roditelji u rodnom listu koji su izdala tijela države članice domaćina (vidjeti po analogiji odluku u predmetu *Coman i dr.*, t. 45. i 46.).<sup>25</sup>

Sud EU ističe da u situaciji koja je predmet glavnog postupka, od temeljnog su značaja pravo na poštovanje privatnog i porodičnog života zajamčeno članom 7. PTP kao i prava djeteta zajamčena njezinim članom 24., osobito pravo na zaštitu interesa djeteta kao primarnog cilja u svim aktima koji se odnose na djecu kao i na održavanje redovnog osobnog odnosa i izravnog kontakta s oba roditelja.<sup>26</sup>

Naposljetku, okolnost da je jedan od roditelja dotičnog djeteta državljanica Ujedinjene Kraljevine, koja više nije država članica, nije relevantna u tom pogledu.<sup>27</sup>

S obzirom na sva prethodna razmatranja, Sud EU odlučuje da član 4. stav 2. UEU, članovi 20. i 21. UFEU kao i članovi 7., 24. i 45. PTP, u vezi s članom 4. stav 3. Direktive 2004/38/EZ, treba tumačiti na način da, kad je riječ o maloljetnom djetetu, građaninu Unije u čijem su rodnom listu koji su izdala nadležna tijela države članice domaćina kao njegovi roditelji naznačene dvije osobe istog spola, država članica čiji je to dijete državljanin obvezna je, s jedne strane, tom djetetu izdati osobnu iskaznicu ili putnu ispravu, a da pritom ne zahtijeva da njezina nacionalna tijela prethodno izdaju rodni list kao i, s druge strane, priznati, poput svake druge države članice,

---

<sup>23</sup> Tačka 52.

<sup>24</sup> Tačke 150 i 151 Mišljenja nezavisne advokaticе Juliane Kokott od 15. 4. 2021., ECLI:EU:C:2021:296. Tačka 56.

<sup>25</sup> Tačka 57.

<sup>26</sup> Tačka 59. Valja naglasiti da prava zajamčena PTP imaju jednako značenje i opseg primjene kao i prava zajamčena EKLJP. Tačka 60 i 61. Također, važno je istaći značaj Konvencije UN o pravima djeteta, koju su ratificirale sve države članice, te prilikom tumačenja člana 24. PTP valja uzeti u obzir odredbe te konvencije. Tačka 63.

<sup>27</sup> Tačka 66.

dokument izdan u državi članici domaćinu koji navedenom djetetu omogućuje da s bilo kojom od tih dviju osoba ostvaruje svoje pravo slobodnog kretanja i boravka na državnom području država članica.

#### **4. Odluka Suda EU i zakonodavne aktivnosti u europskom i međunarodnom kontekstu**

Pravo Europske unije podložno je konstantnim promjenama. Stoga, nije slučajno Sud EU ovom svojom odlukom u tački 52. istakao da pravila o braku i roditeljstvu u „trenutačnom stanju prava Unije“ potpadaju pod nadležnost država članica. Naime, namjera zakonodavca Europske unije nije harmonizirati ili unificirati materijalne norme o braku i roditeljstvu, već poduzeti određene korake/mjere koji bi rezultirali priznanjem roditeljskog statusa u prekograničnim predmetima unutar Europske unije.

U svjetlu odluke Suda EU u predmetu C – 490/20, a vezano za kontinuitet roditeljskog statusa, te ostvarivanje prava djece, interesantno je promatrati zakonodavne aktivnosti poduzete na europskom i međunarodnom nivou: unutar Europske unije i Haške konferencije za međunarodno privatno pravo.

Europska komisija podnijela je 2021. godine inicijativu vezanu za priznanje roditeljskog statusa unutar Europske unije.<sup>28</sup> Ona se naslanja na ranije usvojenu Strategiju za rodnu ravnopravnost 2020.–2025.,<sup>29</sup> kojom se žele ojačati prava LGBTIQ-osoba i zaštititi tzv. duga familije. Cilj inicijative, između ostalog, jeste donošenje uredbe kojom bi se uredila oblast priznanja porijekla djeteta (utvrđivanje i osporavanje veze između roditelja i djece), oblast koja do sad nije bila uređena komunitarnim aktima.<sup>30</sup> Time se želi osigurati da djeca zadrže svoja prava u prekograničnim situacijama posebno ako porodica želi preseliti ili putovati unutar Europske unije, odnosno po riječima predsjednice Europske komisije *von der Leyen* da osobe koje su otac i majka u jednoj državi članici budu/ostanu otac i majka i u ostalim državama članicama.<sup>31</sup> S tim je usko povezana i Strategija EU o pravima

---

28 Cross-border family situations – recognition of parenthood, [https://ec.europa.eu/info/law/better-regulation/have-your-say/initiatives/12878-Cross-border-family-situations-recognition-of-parenthood\\_en](https://ec.europa.eu/info/law/better-regulation/have-your-say/initiatives/12878-Cross-border-family-situations-recognition-of-parenthood_en) (14. 7. 2022.). Inception Impact Assessments der Kommission Ref. Ares(2021)2519673 - 14/04/2021. Naziv inicijative je „Regulation on the recognition of parenthood between Member States“.

29 Komunikacija Komisije Europskom Parlamentu, Vijeću, Europskom gospodarskom i socijalnom odboru i odboru regija: Unija ravnopravnosti: Strategija za rodnu ravnopravnost 2020.–2025., Bruxelles, 5.3.2020. COM(2020) 152 final.

30 Pogledati član 1. satav 3. tačka a. Uredbe Vijeća (EZ) br. 2201/2003 od 27. 11. 2003. o nadležnosti, priznavanju i izvršenju sudskih odluka u bračnim sporovima i u stvarima povezanim s roditeljskom odgovornošću, kojom se stavlja izvan snage Uredba (EZ) br. 1347/2000 (Službeni list EU L 338/1 od 23. 12. 2003.) i član. 1. stav. 4. tačka. a. Uredbe Vijeća (EU) 2019/1111 od 25. 6. 2019. o nadležnosti, priznavanju i izvršenju odluka u bračnim sporovima i u stvarima povezanim s roditeljskom odgovornošću te o međunarodnoj otmici djece (Službeni list EU L 178/1 od 2. 7. 2019.).

31 State of the Union 2020, 16. 9. 2020. [https://ec.europa.eu/info/sites/default/files/soteu\\_2020\\_en.pdf](https://ec.europa.eu/info/sites/default/files/soteu_2020_en.pdf) (14. 9. 2020.).

djeteta iz 2021. godine koja u fokus stavlja, između ostalog, pravosuđe prilagođeno djeci, te predviđa kao ključnu mjere za 2022. godinu horizontalnu zakonodavnu inicijativu za potporu uzajamnom priznavanju roditeljstva među državama članicama.<sup>32</sup> U okviru inicijative, Europska komisija je pokrenula javno ispitivanje/anketu te osnovala ekspertnu grupu. Sumarni prikaz odgovora doista pokazuje da postoje brojni slučajevi u kojima roditeljstvo nije priznato među državama, a kao primarni razlog za nepriznavanje roditeljstva uspostavljenog u drugoj državi članici navodi se suprotnost domaćem javnom poretku.<sup>33</sup> Na koji način će biti kreirana uredba, hoće li sadržavati samo norme o priznanju roditeljskog statusa ili i kolizione norme, još uvijek nije sasvim jasno. Sadržajno potpunija uredba, koja bi obuhvatala i kolizione norme i norme o priznanju, a temeljila se na članu 81. stav 3. UFEU zahtijeva jednoglasno prihvatanje, što nije jednostavno postići zbog velikih razlika među državama članicama, koje su postale očite na zasjedanju ministara pravde<sup>34</sup> i u predmetu *Coman i dr.*<sup>35</sup> Europski parlament je svojom Rezolucijom od 14. 9. 2021. o pravima pripadnika zajednice LGBTIQ u EU<sup>36</sup> pozvao Komisiju da predloži zakonodavstvo kojim se od svih država članica zahtijeva da za potrebe nacionalnog prava priznaju odrasle osobe navedene u rodnom listu izdanom u drugoj državi članici kao zakonite roditelje djeteta, bez obzira na zakoniti spol ili bračno stanje tih odraslih osoba (tačka 8.). S obzirom da je roditeljski status osnova za mnoga prava djeteta: stjecanje državljanstva, boravak, izdržavanje, nasljeđivanje, Europski parlament podržava inicijativu za donošenje „Uredbe o priznanju roditeljstva između država članica“<sup>37</sup>. Prijedlog Europske komisije o međusobnom priznavanju roditeljstva očekuje se u trećem kvartalu 2022. godine.<sup>38</sup>

Naravno, poželjno je da sve ove inicijative budu koordinirane s aktivnostima Haške konferencije za međunarodno privatno pravo, koja radi na projektu Parentage/Surogacy.<sup>39</sup> Naime, na međunarodnoj razini priprema se slična inicijativa. Stalni ured

---

32 Komunikacija Komisije Europskom Parlamentu, Vijeću, Europskom gospodarskom i socijalnom odboru i odboru regija: Strategija EU o pravima djeteta, Bruxelles, 24.3.2021.COM(2021) 142 final. Više u Mansel. H.P., Thorn, K., Wagner, R., Europäischen Kollisionrecht 2021: Digitalisierung als Aufgabe, IPRax 2/2022, str. 98 – 99.

33 Čak 72% odgovora odnosi se na javni poredak. Više u: Initiative on the recognition of parenthood between Member States Factual summary of the Open Public Consultation Brussels, October 2021., Ref. Ares(2021)6847413 - 08/11/2021.

34 Ovo razlike su bile očite i na zasjedanju ministara pravde, održanog u 4. 2. 2022. u Lille, kada se diskutirali o uzajamnom priznanju porijekla. <https://presidence-francaise.consilium.europa.eu/de/aktuelles/informelles-treffen-der-minister-fur-justiz-und-inneres/> (15. 7. 2022.).

35 Više u: Kohler, Ch., op. cit., str. 228-229.

36 Rezolucija Europskog parlamenta od 14. 9. 2021. o pravima pripadnika zajednice LGBTIQ u EU-u (2021/2679(RSP)), P9\_TA(2021)0366, Službeni list EU C – 117/2 od 11. 3. 2022.

37 LEGISLATIVE TRAIN 08.2022, Regulation on the Recognition of parenthood between Member States/AFTER 2022-6 od 20. 8. 2022., <https://www.europarl.europa.eu/legislative-train/carriage/recognition-of-parenthood-between-member-states/report?sid=6101> (16. 7. 2022.).

38 Više o inicijativi i nastojanjima unutar Europske unije u Kohler, Ch., Pintens, W., Entwicklung im europäischen Familien- und Erbrecht 2020-2021, FamRZ 18/2021., str. 1423 - 1424.

39 HCCH/The Parentage/Surogacy Project. Više u Kohler, Ch., Pintens, W., Entwicklung im europäischen Familien- und Erbrecht 2019-2020, FamRZ 18/2020., str. 1426. Mansel. H.P., Thorn, K., Wagner, R., Europäischen Kollisionrecht 2020: EU in Krisenmodus, IPRax 2/2021, str. 137 - 139.

Haške konferencije za međunarodno privatno pravo proveo je istraživanje između 2010. i 2015. godine posebno o pitanjima koja proizlaze iz priznavanja roditeljstva, s naglaskom na pitanja priznavanja roditeljstva koja proizlaze iz međunarodnih sporazuma o surogat materinstvu. Temeljem toga je osnovana stručna skupina koja razmatra moguće međunarodne instrumente o priznavanju roditeljstva, s dodatnim protokolom o međunarodnom surogat materinstvu. Stručna skupina sastala se više puta, a najveći napredak ostavaren je krajem 2019. godine kada je zapravo potvrđen raniji stav da će se pitanje pravnog roditeljstva regulisati putem dva pravna mehanizma, i to: konvencije o priznanju stranih sudskih odluka u predmetima pravnog roditeljstva, te posebnog protokola o priznanju stranih sudskih odluka u predmetima pravnog roditeljstva koje su rezultat realizacije međunarodnih surogat aranžmana. Osim toga, zaključeno je da je potrebno provesti dodatna istraživanja kada je riječ o kolizionim pravilima i pravilima o saradnji u vezi sa predmetima pravnog roditeljstva.<sup>40</sup> Cilj budućeg instrumenta ogleda se u osiguranju predvidljivosti, izvjesnosti i kontinuiteta pravnog roditeljstva u međunarodno obilježenim pravnim situacijama za sve zainteresirane osobe, uzimajući u obzir njihova prava, a posebno naglašavajući najbolji interes djeteta.<sup>41</sup> Očekuje se da će konačni izvještaj ove stručne skupine biti predstavljen Vijeću za opće poslove i politiku Haške konferencije u 2023. godini.

## 5. Značaj za Bosnu i Hercegovinu

Više je razloga zbog kojih je za Bosnu i Hercegovinu značajna odluka Suda EU u predmetu C – 490/20 kao i zakonodavne aktivnosti na europskom i međunarodnom nivou.

Prije svega, Bosna i Hercegovina potpisnica je Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju,<sup>42</sup> čiji je jedan od ciljeva podržati napore Bosne i Hercegovine u razvijanju ekonomske i međunarodne saradnje, uključujući i usklađivanje njenog zakonodavstva sa zakonodavstvom Zajednice (čl. 1. st. 2. tač. d). Time je ona očitovala svoje opredjeljenje „za usklađivanjem postojećeg zakonodavstva sa zakonodavstvom Zajednice i nastojanje da osigura postepeno usklađivanje svojih postojećih zakonodavstava i budućeg zakonodavstva sa pravnom stečevinom Zajednice (čl. 70.).<sup>43</sup> Dodamo li ovim obavezama Bosne i Hercegovine i činjenicu

---

40 Report of the October/November 2019 meeting of the Experts' Group on Parentage/Surrogacy. Pogledati i ranije Izvještaje: Report of the February 2016 meeting of the Experts' Group on Parentage / Surrogacy, Report of the January / February 2017 meeting of the Experts' Group on Parentage / Surrogacy, Report of the February 2018 meeting of the Experts' Group on Parentage / Surrogacy.

41 Više o radu u okviru Haške konferencije u: Duraković, A., Alihodžić, J., Međunarodno surogat materinstvo materinstvo, Osvrt na zakonodavstvo u Bosni i Hercegovini, Mostar, 2020., str. 169 – 176.

42 Sporazum o stabilizaciji i pridruživanju između Europske zajednice i njenih država, s jedne strane, i Bosne i Hercegovine, s druge strane, potpisan je 16. 6. 2008., a stupio na snagu 1. 6. 2015. Cijeloviti tekst Sprazuma na web-stranici Vijeća ministara BiH, [http://www.dei.gov.ba/bih\\_i\\_eu/ssp/default.aspx?id=1172&langTag=bs-BA](http://www.dei.gov.ba/bih_i_eu/ssp/default.aspx?id=1172&langTag=bs-BA). (27. 12. 2015.)

43 Međutim, i prije potpisivanja Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju, čak prije otpočinjanja procesa

da veliki broj naših građana danas živi na području Europske unije, postaje jasno od kolikog su značaja procesi usklađivanja domaćeg prava s europskim. Ovo usklađivanje, u sadržajnom smislu i u praksi, za Bosnu i Hercegovinu ponajprije znači prihvatanje, usvajanje europskog prava, odnosno njegove pravne stečevine kao pretpostavke koju su morale ispuniti i druge države koje su pristupile Europskoj uniji. U trenutku stupanja u članstvo mora postojati visok stepen kompatibilnosti s pravom Europske unije.<sup>44</sup>

Nadalje, Bosna i Hercegovina članica je Haške konferencije za međunarodno privatno pravo od 7. 6. 2001. godine. S obzirom da se radi o najznačajnijoj svjetskoj organizaciji koja se bavi međunarodnim privatnim pravom, te okuplja 91 članicu, od kojih su 90 države, a jedna je „regionalna organizacija“ – Europska unije, jasno je od kakvog bi značaja bilo aktivno učešće Bosne i Hercegovine u organima Haške konferencije jer samo na taj način može biti obaviještena o aktivnostima ove organizacije. S obzirom da je osnovni metod rada Haške konferencije donošenje multilateralnih međunarodnih konvencija, predstavnici Bosne i Hercegovine mogli bi učestvovati u prethodnim pregovorima, izradi prednacrti i nacrti konvencija te njihovom usvajanju.<sup>45</sup>

Pored toga Bosna i Hercegovina potpisnica je Europske konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda koja ima snagu ustavnopravnog izvora,<sup>46</sup> a odluke Europskog suda za ljudska prava nisu samo savjetodavne prirode, već je moguće neposredno se pozivati na njih pred domaćim organima.

Također, Bosna i Hercegovina potpisnica je Konvencije UN o pravima djeteta koja je na snazi u 196 država svijeta, uključujući sve države članice Europske unije. U bosanskohercegovačkom pravu<sup>47</sup> njene odredbe imaju snagu ustavnih odredbi iako to nije izričito naglašeno,<sup>48</sup> te su neposredno primjenjive ukoliko su po svom sadržaju podobne za neposrednu primjenu i obavezuju zakonodavca na usklađivanje akata sa pravima iz Konvencije.<sup>49</sup>

---

stabilizacije i pridruživanja (pregovori su započeli 2006. godine), u vrijeme kada na međunarodnoj razini nije postojala obaveza preuzimanja *acquis communautaire*, na nacionalnoj razini 2003. godine uvedena je obaveza za organe Bosne i Hercegovine da prilikom izrade novih propisa vode računa o suglasnosti s europskom pravnom stečevinom. Odluka o procedurama u postupku harmonizacije zakonodavstva BiH sa *acquis communautaire*, Službeni glasnik BiH, 44/2003.

44 Alihodžić, J., Razvoj evropskog međunarodnog privatnog prava: pravci reforme zakonodavstva u Bosni i Hercegovini, OFF-SET Tuzla, 2012, str. 237-240.

45 Više o značaju haške konferencije za Bosnu i Hercegovinu u: Duraković, A., Značaj Haške konferencije za međunarodno privatno pravo za Bosnu i Hercegovinu, Anali Pravnog fakulteta u Zenici, br. 23., Zenica, 2019., str. 17 – 32.

46 Član II stav 2. Ustava Bosne i Hercegovine.

47 SFRJ je ratificirala KPD 3. 1991. godine. Raspadom SFRJ, BiH je 6. 3. 1992. godine notifikacijom o sukcesiji preuzela KPD koja je inače sadržana u Aneksu I Ustava Bosne i Hercegovine.

48 O različitim stavovima pravne teorije i sudske prakse u pogledu pravne snage 15 međunarodnih instrumenata navedenih u Aneksu I opširnije u Čeranić, D., Primjena međunarodnih konvencija o pravima djeteta u Bosni i Hercegovini, Zbornik radova „Aktuelnost i značaj ljudskih prava i sloboda“, Pravni fakultet Univerziteta u Istočnom Sarajevu, Istočno Sarajevo, 2011, str. 268 – 270.

49 Marković, G., Ustavnopravni osnov ostvarivanja prava djeteta u Bosni i Hercegovini, Zbornik radova „Prava djeteta i ravnopravnost polova – između normativnog i stvarnog“, Pravni fakultet Univerziteta u Istočnom Sarajevu, Istočno Sarajevo, 2012, str. 252.

## 6. Zaključak

Prava i slobode garantirane aktima Europske unije i međunarodnim dokumentima o ljudskim pravima: europsko građanstvo, pravo na slobodno kretanje i boravak na državnom području država članica, poštovanje privatnog i porodičnog života, pravo na stupanje u brak i pravo na osnivanje obitelji i prava djeteta, mogu biti ugrožena ukoliko se onemogući kontinuitet roditeljskog statusa, odnosno priznanje roditeljskog statusa valjano stečenog u jednoj državi članici u svim drugim državama članicama.

Kako bi se izbjegli tzv „šepajući pravni statusi“ značajna je nadležnosti Suda EU u postupku prethodnog odlučivanja. Iz njegove odluke u premetu C – 490/20 jasno je da pravo Europske unije jamči kontinuitet roditeljskog statusa, te pravo na poštovanje privatnog i porodičnog života kao i prava djeteta, osobito pravo na zaštitu interesa djeteta kao primarnog cilja u svim aktima koji se odnose na djecu kao i na održavanje redovitog osobnog odnosa i izravnog kontakta s oba roditelja, samo u situacijama povezanim s njezinim pravnim poretkom i samo u onoj mjeri u kojoj ono služi za učinkovito ostvarivanja slobode kretanja i boravka građana. Dakle, sama odluka nije donijela, od mnogih priželjkivano, neometano kretanje i uzajamno priznanje odluka koje se odnose na status, ali je otvorila vrata ka tome.

U tom kontekstu važne su zakonodavne aktivnosti poduzete na europskom i međunarodnom nivo: unutar Europske unije i Haške konferencije za međunarodno privatno pravo. Organi Europske unije pokrenuli su inicijativu, poslali anketu, osnovali radnu grupu, a sve s ciljem donošenja uredbe o priznanju roditeljstva između država članica. Time se želi osigurati da djeca zadrže svoja prava u prekograničnim situacijama posebno ako porodica želi preseliti ili putovati unutar Europske unije, odnosno po riječima predsjednice Europske komisije *von der Leyen* da osobe koje su otac i majka u jednoj državi članici budu/ostanu otac i majka i u ostalim državama članicama. Naravno, poželjno je da ova inicijativa bude koordinirana s aktivnostima Haške konferencije za međunarodno privatno pravo, koja radi na projektu Parentage/Surrogacy, čiji glavni cilj jeste donošenje konvencije o priznanju stranih sudskih odluka u predmetima pravnog roditeljstva, te posebnog protokola o priznanju stranih sudskih odluka u predmetima pravnog roditeljstva koje su rezultat realizacije međunarodnih surogat aranžmana.

Odluka Suda EU u predmetu C – 490/20 i aktivnosti na europskom i međunarodnom planu važne su za Bosnu i Hercegovinu s obzirom na njene međunarodne obaveze proistekle iz Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju, te na činjenicu da je članica Haške konferencije za međunarodno privatno pravo, kao i potpisnica Europske konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda i Konvencije UN o pravima djeteta.

Anita Duraković, LL.D., Associate Professor  
Faculty of Law, Dzemal Bijedic University in Mostar

Jasmina Alihodžić, LL.D., Associate Professor  
Faculty of Law, University of Tuzla

## **CONTINUITY OF PARENTAL STATUS WITHIN THE EUROPEAN UNION – REVIEW OF THE DECISION OF THE COURT OF THE EU IN CASE C – 490/20**

**Summary:** European citizenship, the right to free movement and residence on the territory of the Member States, respect for private and family life, the right to marry and the right to found a family, the rights of the child as well as other rights and freedoms are guaranteed by the Treaty on the Functioning of the EU and the EU Charter on Fundamental Rights, the European Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms, and the UN Convention on the Rights of the Child. However, the respect of these rights and freedoms in the territory of the European Union is questionable in a situation where the parental status validly established in one member state is not recognized in another member state. It was precisely this problem that the EU Court addressed in case C – 490/20, giving full support to the continuity of parental status within the European Union. This decision, as well as legislative activities on the European and international level, are important for Bosnia and Herzegovina in view of its international obligations arising from the Stabilization and Association Agreement, and the fact that it is a member of the Hague Conference on Private International Law, as well as a signatory to the European Convention on protection of human rights and fundamental freedoms and the UN Convention on the Rights of the Child.

**Key words:** fundamental rights and freedoms, decisions of the Court of the EU, legislative activities, continuity of parental status